

Architectuurwandeling Mussenberg te Arnhem

Openbaar Vervoer:

Neem vanaf Centraal Station Arnhem buslijn 21, richting Velp Ziekenhuis.

Uitstappen bij halte Kazernesstraat (A).

Loop ongeveer 15 meter terug, dan linksaf de Kazernesstraat in.

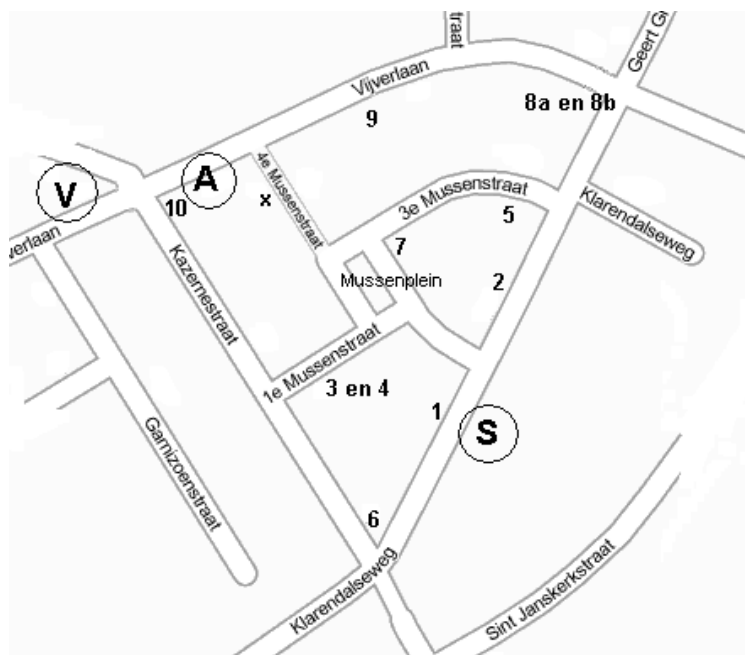
Helemaal aan het einde weer naar links.

Na ongeveer 40 meter bent u bij het startpunt (S) van de route.

Auto: U kunt parkeren in de buurt van Klarendalseweg 299, 6822 GM Arnhem. U bent dan zowat bij het startpunt (S) van de route.

De nummers op de plattegrond komen overeen met de woningtypen.

Het laatste woningtype 10 is dichtbij vertrekpunt (V) van buslijn 21 naar het Centraal Station.

Samenstelling en fotografie:

Janet Steenhuis

Arnhem, oktober 2009

Documentatie:

“De Mussenberg. Een inventarisatie”

In 1981 gepubliceerd door de Commissie Monumentenzorg Arnhem

Parels van de Mussenberg

een architectuurwandeling

VOORAF

Het eerste woningwetcomplex in Arnhem, de Mussenberg, is een juweeltje van architectuur. Dit uit 115 woningen bestaande "tuindorp" kent maar liefst 10 verschillende woningtypen. Het wordt een tuindorp genoemd, vanwege de grote oppervlakte aan tuinen en openbaar groen. De ontwerpers van dit moois zijn twee Rotterdamse architecten, de heren Roos en Overeijnder. Het complex werd in 1910/1911 gebouwd in opdracht van de Arnhemse woningbouwvereniging Volkshuisvesting. Inmiddels heeft het de status van Rijksbeschermd Stadsgezicht.

Vanuit de lucht gezien, heeft de bebouwing van de Mussenberg de vorm van een driehoek, met als zijden de Klarendalseweg, de Kazernestraat en de Vijverlaan. De kern wordt gevormd door het Mussenplein en de vier Mussenstraten.

Vanaf de "eenvoudige" rijtjeswoningen aan de Klarendalseweg worden de huizen steeds gedetailleerder en "deftiger", totdat je uiteindelijk bij de chique twee-onder-één-kap-huizen aan de Vijverlaan terecht komt.

Steeds terugkerende stijl –en vormovereenkomsten zorgen voor de rode draad, waardoor je meteen ziet: deze huizen, hoe verschillend ook, horen allemaal bij ..

Type 1 aan de Klarendalseweg. Dit is het meest eenvoudige woningtype.

De voordeuren grenzen vrijwel direct aan het trottoir. De dakkapellen hebben twee ramen.

Twee aangrenzende woningen zijn elkaars spiegelbeeld. Dit is nou zo'n stijlelement dat alle woningen op de Mussenberg kenmerkt.

Een andere overeenkomst die alle woningen hebben, is de donkerrode "latei" boven de voordeur.

Type 2, ook aan de Klarendalseweg. Dit type is een slagje "deftiger" dan type 1.

De voordeuren liggen namelijk in een "inham", waardoor de woningen een grotere stoep hebben, en een zijraam naast de voordeur. Bovendien is er een rij extra metselwerk onder de latei aangebracht. Dit type portiek zien we verderop op de Mussenberg terug.

Ook aan de Klarendalseweg. Dit gebouwtje, waarvan er twee zijn, deed oorspronkelijk dienst als berging en als doorgang naar de achterliggende tuinen. Bovendien waren kleine schildersateliertjes. Door de afwijkende dakconstructie (topgevel) wordt de rechtlijnigheid van de gevels van type 1 en type 2 doorbroken. Dit geeft zo'n rij woningen meteen een speels karakter.

Type 6 op de hoek van de Klarendalseweg en de Kazernestraat. Van dit type is er maar één woning! Het is een heel bijzonder huisje, dat met zijn architectuur wil zeggen: “Let op jongens, wat wij allemaal nog in petto hebben. Hier krijg je een voorproefje van wat er allemaal nog komt!”

Kenmerken: topgevel aan de kant van de Klarendalseweg, die de rechte dakrandlijn van de aangrenzende woningen doorbreekt. Een rode pilaar ondersteunt het brede portiek. Het portiek gunt ons een doorkijk “om de hoek”. Tenslotte een kleinere topgevel aan de kant van de Kazernestraat, die variatie brengt in de dakvorm. De woning heeft dus een verschillend aanzicht vanuit de beide straten waaraan hij als *hoekwoning* ligt.

Type 3 en 4. Deze types zie je in de Kazernestraat, de vier Mussenstraten, op het Mussenplein en aan een stukje Klarendalseweg. Ze vormen de kern van de bebouwing van de Mussenberg en houden wat betreft de detaillering het midden tussen de eenvoudige huizen aan de Klarendalseweg en de chique panden aan de Vijverlaan.

De vorm van het portiek kennen we al van type 2. Alle portieken van type 3 en 4 (en ook 5) hebben bovendien een klein uitspringend zijmuurtje aan de zijkant van het portiek.

Type 3 heeft aan de voorgevel een dakkapel (met 3 ramen).

Type 4 is iets deftiger met de puntgevel aan de voorkant. Daarom hebben de portieken van type 4 een scheidingsmuurtje, waardoor je meer privacy hebt bij het ontvangen van bezoek. Het is een detail, maar toch... Voor het overige is die “deftigheid” gezichtsbedrog, want type 3 (vervolg volgende bladzijde)

(vervolg vorige bladzijde) heeft de puntgevel aan de achterkant, en type 4 mag het daar doen met een dakkapel.

Het om en om toepassen van twee puntgevels en twee dakkapellen geeft een mooi ritme in de gevels.

Spiegelbouw is een principe dat de hele Mussenberg kenmerkt: blokken van twee, vier, zes of acht woningen zijn steeds elkaars spiegelbeeld. Dit is in de Kazernestraat ook heel goed te zien.

De foto boven is van 4^e Mussenstraat nr. 4. Dit type wordt nergens beschreven.

Misschien omdat het een hoekwoning is van het enige blok van drie woningen? Het huis heeft de volgende kenmerken: de noklijn van het woningblok loopt gewoon door; het rechterzijmuurtje van het portiek loopt vanaf de latei schuin naar buiten toe; een boerenvoordeur (2-delig); de achterdeur zit in de zijgevel.

Type 5. Deze foto is van 3^e Mussenstraat nr. 1. Net als bij het huis op de vorige foto loopt het zijmuurtje van het portiek vanaf de latei schuin naar buiten toe. Maar de noklijn loopt niet door! Er ontstaat een “zelfstandig” puntdak. Als klap op de voorpijl is in de zijmuur een kleinere topgevel aangebracht, die we voor het eerst zagen bij type 6, op de hoek van de Klarendalseweg en de Kazernestraat. Het resultaat is een complexe, speelse dakvorm. Dit wordt nog eens versterkt doordat het dak van de kleine topgevel vrij laag doorloopt.

Type 7, de vier centrale hoekwoningen op het Mussenplein. De overeenkomsten met type 6, het huisje op de hoek van de Klarendalseweg met de Kazernestraat, zijn wel heel duidelijk. Toch is dit type een slag “deftiger”: ook aan de voorzijde van het huis een tuin; een groot portiek met drie ramen naast de voordeur. In de puntgevel maar liefst vier bovenramen en in vergelijking met type 3 en 4 ook nog een extra onderraam. Het laagdoorlopende dak van het portiek wordt onderbroken door een topgeveltje. Al met al is de dakklijn verassend gevarieerd. Bij twee van de vier hoekwoningen van het Mussenplein ziet de oplettende waarnemer een kleurverschil in de bouwstenen van de zijgevel. Daar is later een stuk bij aangebouwd...

Type 8a en 8b. Op de Vijverlaan woon je “op stand”. Niet in een simpel rijtjeshuis, nee, twee-onder-één-kap. De voortuinen zijn fors. En vroeger, toen er nog geen scholen aan de andere kant van de Vijverlaan gebouwd waren, hadden de bewoners een prachtig vrij uitzicht op landgoed Klarenbeek. Belangrijkste kenmerk van woningtype 8a en 8b: de bovenste helft van de voorgevel is gespiegeld; de onderste helft is duidelijk verschillend van elkaar. **Type 8a** heeft de rode pilaar en het portiek “om de hoek”, net als bij type 7 en 6. Type 8a zul je in die functie van hoekwoning alleen vinden op de hoek van de Vijverlaan met een andere straat. **Type 8b** heeft het portiek weer in de voorgevel (met als gevolg een voorraam minder dan 8b). Mooi in de zijgevel is het ons vertrouwde topgeveltje, waarbij opvalt hoe laag het dak naar achteren doorloopt.

Type 9, ook aan de Vijverlaan. De onderste helft van de voorgevel lijkt erg op die van type 8b. Verschillend is het schuin naar buiten lopende zijmuurtje van het portiek. Dit zagen we ook al bij de woningen van type 5. De dakkapel heeft maar liefst drie ramen. Opvallend is in de zijgevel het uitbouw-tje met het laagdoorlopende dak. Daarachter - het kan niet missen - een topgeveltje. Afgezien van hoekpanden is dit woningtype het enige met volledig aparte portieken. Bij “wonen op stand” hoort natuurlijk ook de boerenvoordeur, die uit twee delen bestaat. Zo’n voordeur hebben alle panden op de Vijverlaan.

Type 10, Vijverlaan. Hier zijn we aangekomen bij het meest gedetailleerde en het deftigste woningtype van de hele Mussenwijk. En inderdaad: het is net een klein kasteel! De torenvormige uitbouwsels *lijken* zo hoog omdat het dak boven de portieken zo laag mogelijk doorloopt. En kijk eens naar de schoorsteen...! Bij alle andere woningen is de schoorsteen geplaatst op de nok van het dak. Hier begint de schoorsteen lager, waardoor hij hoger moet worden gemetseld om boven het dak uit te komen. Dit geeft een heel statig aanblik. Een laatste opvallend detail: drie donkerrode pilaren ondersteunen het gemeenschappelijk portiek. Ondanks alles is type 10 niet zo heel veel groter dan type 1. De inhoud van type 10 bedraagt 238 m³; type 1 heeft een inhoud van 217 m³. En dat is maar goed ook: bij sociale woningbouw moeten de verschillen tussen “voornaam” en “eenvoudig” niet al te groot zijn!